

Ishiguro: Yösoittoja | Maailmankirjat

“When your lonely heart has learned it’s lesson”, tai ikivihreää haikeutta

MAARIA PÄÄJÄRVI

Kun ollaan hyvin turvallisilla vesillä, siis niin turvallisilla, ettei edes suomalainen juhanuksena niihin voi hukkua, ollaan Kazuo Ishiguron novellien kanaalissa. Pinta väreilee, mutta vain jotta kuunvalo olisi paremmin edukseen. Easy listeningin äänimatto täyttää hiljaisen kaupunkitilan, jossa ihmiset puuhaavat pieniä toimiaan. Laulu on tietysti katkeransuloista, kuten kuutamoinen ikuisessa lomakaupungissa Venetsiassa. “_Music came floating over the waves – Venice was complete”, sanoo Mark Twain, kuin kuvaten sitä vaivattomuutta, virtaviivaisuutta ja varmuutta jolla Nat King Cole vetää “Fly Me to the Moon”_ ja Ishiguron novellien maailma pongahtaa ikivihreältä alustaltaan.

Kirja alkaa Venetsiasta ja päättyy sinne. Puolasta emigroitunut nuori muusikko Jan, eräs Markuksentorin tyyppisävelmien soittajista (“when the moon hits your eye like a big pizza pie that’s amore”), näkee ihailmansa amerikkalaislaulaja Tony Gardnerin väkijoukossa. Gardner on hänelle tuttu vinylilevyiltä, joita hänen äitinsä oli saanut hankittua rautaesiripun taakse. Hän lähtee säestämään Gardneria tämän vaimon hotellin ikkunan alle, mutta romanttinen serenadi paljastuukin jäähyväissoitoksi: pariskunta on päättänyt erota, koska showbisnesmiehen täytyy löytää uusi, nuorempi puoliso pitääkseen yllä uraansa. Minun tarvitsee tiivistää vain tämän yhden tarinan juoni, koska neljä muuta ovat erilaisia muunnelmia samoista rakennusaineista.

Ishiguron proosa on tällä kertaa jotenkin kömpelöä, kerronnallisesta ja kielellisestä sujuvuudestaan huolimatta. Käännöksessä ehkä hieman häiritsee suomen taustaan piirtyvä kuva lyhytsanaisesta ja helponkevyestä englannista, mutta suomea ei aivan virtaviivaiseksi radioitoksi saa. Henkilöhahmot eivät ole järin fiksuja, kerrontarakenteet ovat aivan tavallisia. Lukija ei saa liikkumatilaa taiturimaisesta mutta rajoittuneesta kerrontaperspektiivistä, kuten vaikka *Pitkän päivän illassa*. Eettistä puhtia on turha etsiskellä mistään skifistis-inhimillisestä problematiikasta kuten *Ole luonani aina* -romaanissa. Lyhyesti: *Yösoittoja* ei ole häkellyttävän taidokas saati sitten kovin tärkeä kirja. Se on jotenkin lämpöinen ja pieni, vieraannuttavuudessaan vahvasti empaattinen. Vieraannuttavuus omalla kohdallani johdattaa pitkälti siitä, että Ishiguron kerronnan vaalima musiikkikulttuuri on minulle vierasta ja jopa vastenmielistä. Se on teos, jonka voi hyvällä omallatunnolla kuitata “välityöksi” ja keskittyä sitten lukemaan improvisoiden.

Lahjakkaiden ja lahjattomien muusikkojen maailmaan sijoittuvat novellit katsahtavat vuoroin kadun aurinkoista ja varjoisaa puolta, ja hiljakseen ne alkavat sekoittua. Henkilöhahmot kantavat itsessään amerikkalaista ja rautaesiripun takaista musiikkikasvatusta, tai tavisuusmuusikkojen ja tähtien todellisuudentajut kohtaavat. Tai kuten laulukin kuvaa tähtösen tragediaa: “In a world of glitter and glow / In a world of tinsel and show / The unreal from the real thing is hard to know.”

Yösoittojen kömpelyys, sen henkilöhahmojen heikot puheet, ajatukset ja teot muistuttavat minusta hyvin paljon sitä yksinkertaisuutta, jonka koen tyypilliseksi kepeille evergreeneille – kuten Sinatran lauluille. Ei pidä turhan pikaisesti käsittää tätä moitteeksi, vaan se on jotenkin inhimillistä, sanailun tuskallista sovinnaisuutta ja sävelmän, esityksen täydellistä varmuutta suuren liikituksen edessä. Radiosoiton groteskia epäsuhtaa. Jos tragedian (suuren proosan) henkilöiden pitää olla ainakin hiukan meitä parempia ja kyvykkäämpiä, komediallisen proosan henkilöt voivat olla korkeintaan kaltaisiamme. Ehkä he osaavat puhua toisilleen vain ikivihreillä latteuksilla (*“what is this thing called love, / this funny thing called love”*), joista heidän sydämensä täyttyy aivan aidosti. Kokemus on minulle yhtä vieras kuin Tony Bennettin levytykset, en edes tunnista niitä kuullessani.

Iskelmällissä kevyt ja painava on vaikea erottaa, kuten *Yösoitoissakin*. Pettymys, pittoreski alakulo huokuu novelleista. Sen sekaan ujuttuu monia muita pienten tunteiden sävyjä, ehkä kirjan musikaalista luonnetta toteuttaen. *Yösoittojen* mittapuu on nimenomaan pienen ihmisen, rajoittuneen mielikuvituksen ja heikkojen välttämättömyyksien. Eivät he kummoisia kaipaa: kuutamosta Venetsiaa, vuokragondolia, hotelliöitä, edustavia vaatteita, paremman naaman, tien tähtiin. Oikeastaan vain sen, mitä rahalla saa. Tätäkö voi olla äveriäiden vaatimattomuus?

Vähäistä sarkasmia kipunoi *Yösoittojen* henkilöasetelmista. Inhimillinen toiminta on viatonta ja fatalismiin asti kahlehdittua. Siellä maksetaan kovia hintoja siitä, että ura hehkuisi hetken kuin Dean Martinin, kuin Nat King Colen, kuin Bing Crosby. On voimakas vietti tuottaa kulttuurista soundtrackia, joka palaa aina rakastumisen hetkeen: *“Two lonely people, we were strangers in the night / Up to the moment when we said our first hello little did we know / Love was just a glance away”*, tai kuten Ishiguron standarditähti Gardner virkkoo:

“Niin kuin jo sanoin, rakastuin Lindyyyn heti kun näin hänet ensimmäisen kerran”.

Hotellien ja torinlaitojen soittajat turistikohteissa (Venetsia) korostavat breikkaamisen merkityksiä, elämäntavan perustavaa tilapäisyyttä (tai koko elämän tilapäisyyttä). Rakastuminen, lahjakkaan muusikon löytyminen kymmenien joukosta. Elämä ihan virittyy odottamaan tällaista tapausta tai vaalimaan sen muistoa, surullisimmillaan se tiivistyy haluun toistaa se. Usko musiikilliseen lahjaan on kuin rakastuminen, amerikkalainen Eloise löytää unkarilaisen Tiborin muusikonlahjan kuin ihastuisi häneen. Maailma ei kai ota Tiborin lahjaa vastaan, vaan eräänä päivänä hän palaa piazzalle, hänen eleisiinsä on tullut kärsimättömyyttä, töykeyttä, tietynlaista katkeruutta, sanoo kertoja. Siinä kaikki Tiborista.

Toiston tasapaino on vaikea löytää:

“Soitimme Kummisetää kolmatta kertaa lounaan jälkeen, ja katsoin piazzalla istuvia turisteja miettien, moniko heistä oli paikalla jo silloin, kun soitimme kappaleen edellisen kerran. Ihmiset kuuntelivat lempisävelmiään mielellään useamminkin kuin kerran, mutta niitä ei voi soittaa liian usein, tai he alkavat epäillä, ettei ohjelmisto ole kummoinen” (“Sellisti”).

Kertojan ajatuskulku on hupaisa: “Kummisetäkö” on ihmisten lempisävelmiä, vai onko se vain sitä italoamerikkalaista kitschiä, jota he odottavatkin kuulevansa juuri jollain Piazza San Marcolla. Lempisävelmien kulttuuria vastaan ei käy taistelemisen, kuten novellissa “Malvern Hills” keskustellaan:

[T]uskastuin ja sanoin: “[...] Aiotteko ikuisesti pysyä coverbändinä? Ja vaikka aikoisittekin, mistä luulette niiden kappaleiden tulevan? Siinäpä se. Joku ne tekee!”

Mutta kaveri, jolle olin sanani osoittanut, vain tuijotti minua tyhjästi ja sanoi sitten: “Ei millään pahalla. Mutta maailma on täynnä runkkareita, jotka tekevät biisejä.”

Ja he luovuttajat, jokainen. Korjauttavat naamansa, vaikka ei huvittaisi, eroavat rakastetustaan, koska kuuluisuus vaatii. Soittavat “Kummisetää” seitsemästi päivässä tulematta yhtään autuaammiksi. Harharetkien jälkeen jokainen pudotetaan paikalleen. _Yösoittoja _jännittää nämä seikat ilmoille, niin arkiseen ja ohimenevään sävyyn, että kirjaa on yhtä vaikea palauttaa mieleen kuin tyyppillisen standardibiisin melodiaa ja sanoitusta, vain tunnelma velloo rasvatyynen yllä.

Kun olen tuudittautunut *Yösoittojen* välityömyisyyteen, voinkin herätä unestani. Kirjan *pianissimo* voi hyvin yhtyä erään vanhan sinisilmän *fortissimo*:

“And I stood tall and did it my way”.

Kazuo Ishiguro: *Yösoittoja*. suom. Helene Bützow. Tammi, 2011